

ಪೌರಾಣಿಕ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕಗಳ ಭಾಷಾ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ

ಪ್ರಕಾಶ*

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21189114>

ABSTRACT

ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯು ಕೇವಲ ಸಂವಹನ ಮಾಧ್ಯಮವಲ್ಲ, ಅದು ರಂಗಕ್ರಿಯೆಯ ಜೀವನಾಡಿಯಾಗಿದೆ. ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಟಕಗಳು ಪಾತ್ರಗಳ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಮತ್ತು ಅತಿಮಾನುಷ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಭವ್ಯ ಭಾಷಾಶೈಲಿಯನ್ನು ಬಳಸಿದರೆ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕಗಳು ಇತಿಹಾಸದ ಮರುಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಆಯಾ ಕಾಲದ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸುತ್ತವೆ. ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀ, ಕುವೆಂಪು, ಸಂಸ, ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡ್ ಮತ್ತು ಪಿ. ಲಂಕೇಶರಂತಹ ನಾಟಕಕಾರರು ಸಂಭಾಷಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ಪಾತ್ರಗಳ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು, ಸಾಮಾಜಿಕ ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಹಾಗೂ ಕಾಲದ ತುಮುಲಗಳನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮೂಲಕ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯು ಒಂದು 'ಕಾಲಯಂತ್ರ'ದಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನು ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾಣದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ.

KEYWORDS: ರಂಗಭಾಷೆ, ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಟಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕ, ಸಂಭಾಷಣಾ ಕಲೆ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ.

* ಪ್ರಕಾಶ, ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ದಯಾನಂದ ಸಾಗರ್ ಬಿಸಿನೆಸ್ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು.

ಪೀಠಿಕೆ: ಭಾಷೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಮತ್ತು ರಂಗವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಭಾಷೆಯು ಕೇವಲ ದೈನಂದಿನ ಸಂವಹನಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾದ ಮಾಧ್ಯಮವಲ್ಲ, ಅದು ಕಲೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯು ಒಂದು ಅಂಗ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಕ್ರಿಯೆಯ ಜೀವತಂತುವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿಮರ್ಶಕ ಐ.ಎ. ರಿಚರ್ಡ್ಸ್ ಹೇಳುವಂತೆ, “ಭಾಷೆಯು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸತ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅನುಭವದ ಒಂದು ಭಾಗವೂ ಆಗಿದೆ.” ನಾಟಕವೊಂದು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲು ಕಾಲ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳಗಳ ಗಡಿಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಲ್ಲುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾಟಕದ ಭಾಷೆಯು ಇತರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದುದು. ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅವಕಾಶವಿದ್ದರೆ, ನಾಟಕವು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಕಟ್ಟಲ್ಪಡುವ ಭಾಷಾಬಂಧವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ‘ರಂಗನಿರ್ಮಿತಿ’ ಎಂದೂ ಕರೆಯಬಹುದು.

ನಾಟಕದ ಭಾಷೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳು

ಎರಿಕ್ ಬೆಂಟ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ, ನಾಟಕದ ಭಾಷೆಯು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಮೂರು ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ:

1. ಮಾತನಾಡುವ ಪಾತ್ರದ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು.
2. ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪಾತ್ರದ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವುದು.
3. ನಾಟಕದ ವಸ್ತು ಅಥವಾ ಕಥಾವಸ್ತುವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವುದು.

ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪೌರಾಣಿಕ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯು ಒಂದು ‘ಕಾಲಯಂತ್ರ’ವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತದೆ.

ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷಾ ಪ್ರಯೋಗ

ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಟಕಗಳು ಭವ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನು ಬೇಡುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಭಾಷೆಯು ಪಾತ್ರಗಳ ಅತಿಮಾನುಷ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದಾಗಿರಬೇಕು.

ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರ ‘ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್’: ಕನ್ನಡದ ನವೋದಯ ಕಾಲದ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಯೋಗವಾದ ‘ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್’ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀ ಅವರು ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ಪಾತ್ರದ ಅಂತರಾಳದ ತುಮುಲಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ದುರ್ಯೋಧನನ ಪತನವನ್ನು ಕಂಡು ವಿಚಲಿತನಾದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ತನ್ನ ಅಸಹಾಯಕತೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ:

“ಸೂರ್ಕುನುಡಿ ನುಡಿವೆನ್... ಇಂತಪ್ಪನ್ ಇಲ್ಲವೆಂದಾದೆನ್... ಪಡಿಯೊಳಗೆ ಪುಡಿಯ ಪುಡಿಯಾದೆನ್.”

ಇಲ್ಲಿ ‘ಪುಡಿಯ ಪುಡಿಯಾದೆನ್’ ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗವು ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಅಹಂಕಾರದ ಪತನ ಮತ್ತು ಅವನ ಅಸಹಾಯಕತೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕ ಶೈಲಿ: ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯು ಹಳಗನ್ನಡ ಮತ್ತು ನಡುಗನ್ನಡದ ಸಂಸ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಮೂಡಿಬರುತ್ತದೆ. ‘ಬೆರಳ್ಗೆ ಕೊರಳ್’ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಅವರ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಢ ಮಾತುಗಳು ಅನುಭವದ ಸಾರವಾಗಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆ: “ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಹೊರತು ಬಿಸಿ ಹೋಗುವುದೇ? ದೊಡ್ಡವರಿಗೆ ಸಣ್ಣ ಮನಸಿರಬಾರದು”.

ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕಗಳು ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸದ ಮರುಸೃಷ್ಟಿ

ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಕಾಲದ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಲು ವಿಶಿಷ್ಟ ಭಾಷಾ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂಸರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕಗಳು: ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ವಸ್ತುವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾಟಕ ಬರೆದ ಸಂಸರು, ಇತಿಹಾಸದ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಸಂಶೋಧನಾ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಕಂಡುಹಿಡಿದು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ‘ಬೆಟ್ಟದ ಅರಸು’ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮರಾಯನ ಪಾತ್ರದ ಭಾಷೆಯು ಅತ್ಯಂತ ನಿಷ್ಫುರವೂ, ರಾಜಕೀಯ ಕುಟಿಲತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದೂ ಆಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆ:

“ಸಾಕು ಮುಚ್ಚು ಗುಲಾಮ! ಮಹಾರಾಜನಂತೆ! ಇಬ್ಬರೊಬ್ಬರನ್ನೂ ಇಲ್ಲದೆ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೇ ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸದ ಅಂತರಂಗದ ಕರಣಿಕರನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಂಡವಳೇ?”.

ಸಂಸರು ತಮ್ಮ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಅನಗತ್ಯವಾದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಶಬ್ದವನ್ನೂ ಬಳಸದೆ, ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಆದರೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡ್ ಅವರ ‘ತಲೆದಂಡ’: ಕಾರ್ನಾಡ್ ಅವರು ಇತಿಹಾಸದ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಸಮಕಾಲೀನಗೊಳಿಸಲು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸಾಧನವಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ‘ತಲೆದಂಡ’ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅರಸ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ನಡುವಿನ ಭಾಷಾ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಬಿಜ್ಜಳನ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಡುಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದು ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಒಂದು ನೈಜತೆಯನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆ: “ನಾಯಕಂತ ಕೇಳಣ್ಣ, ಮಹಾರಾಜರಿಗೂ ಭಂಡಾರಿ ಬಸಣ್ಣನೂ ಮುಂಗಡೆ ಅಣೇತಿ ಅಂತ ಇಡೀ ರಾಜ್ಯ ಅಡಿಕೊಣ್ಣಾ ಹತ್ತೇತಿ”.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ತರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆ

ನಾಟಕಕಾರರು ಪಾತ್ರಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪಿ. ಲಂಕೇಶರ 'ಸಂಕ್ಷಾಂತಿ': ಲಂಕೇಶರು ತಮ್ಮ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. 'ಸಂಕ್ಷಾಂತಿ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರುದ್ರ ಮತ್ತು ಉಷಾಳ ನಡುವಿನ ಸಂಭಾಷಣೆಯು ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಶ್ರೇಣೀಕರಣವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ.

ರುದ್ರ: "ನಿನ ಹೆಸರು ಉಸಾ"

ಉಷಾ: "ನನ್ನ ತಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದು- ಶೂದ್ರ ಮುಂಡೇದಕ್ಕೆ ಮಾತು ಬರಲ್ಲ ಅಂತ".

ಇಲ್ಲಿ ರುದ್ರನ ಅಶಿಕ್ಷಿತ ಗ್ರಾಮ್ಯ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಉಷಾಳ ಶಿಷ್ಟ ಭಾಷೆಯ ನಡುವಿನ ಸಂಘರ್ಷವು ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ಆಕರ್ಷಣೆಯಾಗಿದೆ.

ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರರ ಜಾನಪದೀಯ ಭಾಷೆ: ಕಂಬಾರರು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜಾನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಭಾಷೆಯನ್ನು 'Folk Ornate' (ಅಲಂಕೃತ ಜಾನಪದ) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. 'ರಿಷ್ಯಶೃಂಗ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಕಮಲಿ ಪಾತ್ರದ ಸಂಭಾಷಣೆಯು ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕವೂ ಪ್ರತಿಮಾತ್ಮಕವೂ ಆಗಿದೆ.

ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್: ಹದವಾದ ಶೈಲಿ

ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಭಾಷೆಯು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ಚಿನ್ನದಂತೆ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದುದು. 'ಕಾಕನಕೋಟೆ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಡು ಜನರ ಗ್ರಾಮ್ಯ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ನಾಡಿನ ಜನರ ಶಿಷ್ಟ ಭಾಷೆಯ ಸಂವಹನವನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆ: ಕಾಚನು ರಣಧೀರನಿಗೆ ಹೇಳುವ ಮಾತು:

“ದಣಿಗಳು ಕಾಕನಗಿರಲಾಗಿ ಕೋಟೆ ಯಾಕೆ ಬೇಕು? ... ಹಿರಿಯರು ಅಂದಿದಾರೆ ಕಾಡು ನಾಡಾಗ ಬೇಡ, ನಾಡು ಬಯಲಾಗಬೇಡ ಅಂತ”.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಪೌರಾಣಿಕ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯು ಕೇವಲ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲ, ಅದು ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ, ಕಾಲದ ಮತ್ತು ಪಾತ್ರದ ಜೀವಂತ ಪ್ರತಿರೂಪವಾಗಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ನಾಟಕಕಾರರು ಈ ಭಾಷೆಯನ್ನು ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಷೆಯು ವಾಚಿಕ, ಆಂಗಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಕೇತಿಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಎಂ.ಎಚ್., (1982), ರಂಗಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಮೈಸೂರು: ಮೈಸೂರು ಪ್ರಕಾಶನ.
2. ಮರುಳಸಿದ್ದಪ್ಪ ಕೆ., (1980), ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ, ಬೆಂಗಳೂರು: ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಟಣೆ.
3. ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡ್, (1990), ತಲೆದಂಡ, ಧಾರವಾಡ: ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ.
4. ಕುವೆಂಪು, (1947), ಬೆರಳಿಗೆ ಕೊರಳ್, ಮೈಸೂರು: ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ.
5. ಲಂಕೇಶ್ ಪಿ., (1971), ಸಂಕ್ಷಾಂತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು: ಲಂಕೇಶ್ ಪ್ರಕಾಶನ.
6. ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿ ಎಚ್.ಎಸ್., (1996), ಹಜ್ಜಿನ ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಇತರ ಕೃತಿಗಳು, ಬೆಂಗಳೂರು: ಅಭಿನವ ಪ್ರಕಾಶನ.
7. Richards I.A., (1936), Philosophy of Rhetoric, Oxford: Oxford University Press.